

Jolanta KORKOSZ-GEBSKA
Politechnika Warszawska
Instytut Organizacji Systemów Produkcyjnych

WYKORZYSTANIE KONCEPCJI CSR W DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW SEKTORA CHEMICZNEGO

Streszczenie. Wdrożenie koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu stało się zjawiskiem powszechnym w wielu branżach, w tym także w przedsiębiorstwach sektora chemicznego, których funkcjonowanie wiąże się z dużym obciążeniem, a czasami wręcz zagrożeniem dla środowiska. Wiele firm podejmuje działania mające na celu minimalizowanie uciążliwego wpływu na środowisko, jednak ich efekty nie są satysfakcjonujące. Celem artykułu było omówienie działań wybranych firm z sektora chemicznego, realizowanych w ramach koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu, w kontekście wpływu tego typu przedsiębiorstw na stan środowiska.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu, CSR, sektor chemiczny, zrównoważony rozwój.

THE IMPLEMENTATION OF CSR CONCEPT IN ACTIVITY OF COMPANIES OF CHEMICAL INDUSTRY

Summary. The implementation of Corporate Social Responsibility has become a common phenomenon in many sectors, including the chemical industry, which activity is also associated with very harmful effects on the environment. Many companies try to minimize damaging impact on the environment, but their results are not satisfied. The aim of the study was to describe the activities carried out by selected companies of chemical industry in the framework of CSR in the context of their impact on the environment.

Keywords: Corporate Social Responsibility, CSR, chemical industry, sustainable development.

1. Wstęp

Na przestrzeni ostatnich lat koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu (ang. *Corporate Social Responsibility*, CSR) stała się bardzo popularna w wielu dziedzinach nauki, ale także wśród przedsiębiorstw, które coraz częściej wykorzystują ją przede wszystkim do celów promocyjnych. Przejawia się to w głównej mierze przez nagłaśnianie pojedynczych działań prospołecznych lub proekologicznych, niejednokrotnie mających za zadanie ukrywanie i tuszowanie nieetycznych działań w pozostałych obszarach funkcjonowania przedsiębiorstwa. Potwierdzeniem takich praktyk może być przykład niemieckiego koncernu samochodowego Volkswagen AG, który mimo wielokierunkowych działań w obszarze CSR, od 2015 roku kojarzony jest głównie ze skandalem dotyczącym manipulowania pomiarami toksyczności spalin w produkowanych przez siebie samochodach. Kolejny przykład stanowi Paladin Energy Ltd. firma produkująca uran, mająca kopalnie m.in. w Afryce. Wbrew zapewnieniom o ochronie środowiska naturalnego, pracowników i lokalnej społeczności, posądzana jest o korupcję, łamanie praw człowieka oraz kwestii bezpieczeństwa pracy [3]. Dowody nadużyć opisano w raporcie pt. „Bрудny zysk. Jak korporacje, banki i fundusze inwestycyjne czerpią zyski z łamania praw człowieka?”. W publikacji wymieniono również fabrykę Coca-Coli w Argentynie, która została zamknięta wskutek oskarżeń o nielegalny zrzut toksycznych i potencjalnie rakotwórczych odpadów. Firma Samsung z kolei została oskarżona o używanie wysoce trujących substancji bez informowania o tym pracowników i bez zapewnienia im należytej ochrony. Wyniki śledztwa przeprowadzonego przez *Occupational Safety and Health Research Institute* potwierdziły obecność na liniach produkcyjnych substancji rakotwórczych, takich jak: benzen, formaldehyd, arsenik oraz materiały radioaktywne [3]. Wymienione firmy mają kodeksy, raporty i dowody dobrych praktyk w zakresie CSR. Jak wynika z powyższych przykładów, ekologia to sfera, w której społeczna odpowiedzialność biznesu jest bardzo często pozorna lub wręcz ignorowana [7].

Społeczna odpowiedzialność biznesu nie odnosi się wyłącznie do dużych przedsiębiorstw. W związku z ich potencjałem ekonomicznym firmy te mogą informować o swoich działaniach, zrealizowanych zgodnie z koncepcją CSR, lecz paradoksalnie dostarczają także wielu spektakularnych przykładów nieprzestrzegania tych zasad [23].

Ze względu na specyfikę działania branża chemiczna uważana jest za jedną z najbardziej szkodliwych gałęzi przemysłu. W artykule opisano wybrane formy aktywności firm sektora chemicznego w obszarze CSR, próbując ocenić, czy ideę społecznej odpowiedzialności biznesu postrzega się jedynie jako potencjalnie skuteczne narzędzie marketingowe czy też jako element długofalowej strategii, w centrum której znajduje się człowiek i środowisko.

2. Istota koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu

Zgodnie z normą PN-ISO 26000:2012 społeczną odpowiedzialność należy interpretować jako „odpowiedzialność organizacji za wpływ jej decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko, zapewnianą poprzez przejrzyste i etyczne postępowanie, które: przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, w tym dobrobytu i zdrowia społeczeństwa, uwzględnia oczekiwania interesariuszy, jest zgodne z obowiązującym prawem i spójne z międzynarodowymi normami postępowania oraz zintegrowane z działaniami organizacji i praktykowane w jej relacjach” [9].

„Zasadniczą cechą społecznej odpowiedzialności jest gotowość organizacji do uwzględniania, podczas podejmowania decyzji, kwestii społecznych i środowiskowych oraz rozliczania się z wpływem podejmowanych decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko. Oznacza to postępowanie zarówno przejrzyste, jak i etyczne, przyczyniające się do zrównoważonego rozwoju, zgodnie z obowiązującym prawem oraz spójne z międzynarodowymi normami postępowania” [9].

Do kluczowych obszarów społecznej odpowiedzialności należą: ład organizacyjny, prawa człowieka, praktyki w zakresie pracy, środowisko, uczciwe praktyki operacyjne, zagadnienia konsumenckie oraz zaangażowanie społeczne i rozwój społeczności lokalnej.

Ważny aspekt CSR stanowi odpowiedzialność w odniesieniu do środowiska, która jest koniecznym warunkiem przetrwania oraz pomyślności gatunku ludzkiego [9]. Priorytetami w tym obszarze są:

- zapobieganie zanieczyszczeniom (ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza oraz zrzutów do wody, gospodarka odpadami, stosowanie i unieszkodliwianie substancji toksycznych i niebezpiecznych, identyfikowanie innych form zanieczyszczenia),
- zrównoważone wykorzystywanie zasobów (energooszczędność, ochrona wody, zapewnienie zrównoważonego dostępu do bezpiecznej wody pitnej, efektywne wykorzystanie materiałów, zminimalizowanie zapotrzebowania produktu na zasoby),
- łagodzenie skutków oraz adaptacja do zmian klimatu,
- ochrona środowiska, różnorodność biologiczna i przywracanie siedlisk przyrodniczych.

Wiele firm realizuje działania wpisujące się w założenia koncepcji CSR, traktując je jako synonim działalności charytatywnej lub sponsoringu. Podejmowane inicjatywy mają jednak charakter jednostkowych działań prospołecznych czy proekologicznych, realizowanych głównie w celu kreowania wizerunku [5]. Stowarzyszenie Polski Instytut Biznesu opracowało dokument pt.: „Promocja w ujęciu krajowym i międzynarodowym firm z branży chemicznej w województwie zachodniopomorskim”, w którym idea CSR prezentowana jest jako „[...] narzędzie marketingowe, proponowane ze względu na fakt, że marketing społeczno-ekologiczny odgrywa istotną rolę w specyfice branży chemicznej [...]. Dobry wizerunek

firmy zapewnia stałych klientów i umożliwia szybsze pozyskiwanie nowych inwestorów. Zwłaszcza branża chemiczna powinna skupić się na działaniach CSR, gdyż przez społeczeństwo często postrzegana jest jako mało ekologiczna i zagrażająca dobru społecznemu” [13].

Realna możliwość oraz chęć zastosowania odpowiedzialnych działań przedsiębiorstw, a nie jedynie pozornych i mglistych rozwiązań ekologicznych, wymaga odpowiedniej polityki państwa w tym zakresie [15].

Znajduje to częściowo odzwierciedlenie w realizowanej obecnie polityce ekologicznej państwa, której głównym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego oraz stworzenie podstaw dla opracowania i realizacji strategii zrównoważonego rozwoju kraju [14]. Do źródeł podstawowych problemów środowiskowych, wynikających z prowadzenia działalności gospodarczej, należą m.in. [2]: odpady produkcyjne, emisja zanieczyszczeń powietrza (w tym hałas), zrzut ścieków, dewastacja i degradacja gleb, promieniowanie elektromagnetyczne, zmiany wynikające z wydobywania surowców z głębi ziemi, zmiany krajobrazu i innych walorów estetycznych, produkt finalny (w trakcie użytkowania, utylizacji, bądź ewentualnego składowania) oraz jego opakowanie (w fazach utylizacji i składowania). Uwzględniając siłę oddziaływania tych czynników, można zidentyfikować branże przemysłu szczególnie uciążliwe dla środowiska, do których należą: energetyka oparta na surowcach mineralnych, hutnictwo, górnictwo, przemysł metalurgiczny, celulozowo-papierniczy, włókienniczy, spożywczy oraz niektóre gałęzie przemysłu chemicznego [6].

W systemie zarządzania środowiskiem odpowiedzialność dotyczy efektów podejmowania działań w trzech wymiarach: cywilnym, administracyjnym i karnym [10].

Pokrewnym zagadnieniem, dość rzadko pojawiającym się w literaturze naukowej, jest społeczna nieodpowiedzialność biznesu (*Corporate Social Irresponsibility* – CSI) [11]. CSI można zdefiniować jako działanie polegające na akceptacji swoistej alternatywy, związanej z uzyskaniem korzyści przez przedsiębiorstwo kosztem całego systemu [1], często powiązanym z naruszeniem prawa.

3. Branża chemiczna a środowisko

Według klasyfikacji PKD przemysł chemiczny obejmuje szeroki i zróżnicowany obszar działalności, podzielony na trzy główne kategorie [20]:

- produkcję chemikaliów i wyrobów chemicznych,
- produkcję podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych,
- produkcję wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych.

Zgodnie z podziałem funkcjonalnym sektor chemiczny dzieli się na trzy grupy [22]:

- wielką chemię (produkty tanie, masowo stosowane w wielkich ilościach, zwane także ciężką syntezą) – przemysł: petrochemiczny (bez rafinerii), sodowy, kwasu siarkowego, amoniaku, kwasu azotowego i nawozów sztucznych, tworzyw i włókien sztucznych,
- chemię niskotonażową (produkty kosztowne i stosowane w niewielkich ilościach, dawniej tzw. lekka synteza): przemysł farmaceutyczny, kosmetyczny, środków pomocniczych (środki czystości oraz higieniczne), środki ochrony roślin, leki weterynaryjne itp.,
- przetwórstwo chemiczne, obejmujące produkty końcowe powstałe na bazie produktów wielkotonażowych: przemysł gumowy, przetwórstwa tworzyw sztucznych, farb i lakierów, dystrybucja i handel odczynnikami.

Ze względu na rodzaj wykorzystywanego surowca przemysł chemiczny można podzielić na przemysł chemii organicznej (produkty oparte na bazie węgla kamiennego, gazu ziemnego, ropy naftowej, drewna, kauczuku, tłuszczów oraz innych substancji organicznych) oraz przemysł chemii nieorganicznej (produkty oparte na bazie siarki, soli mineralnych, fosforatów i innych związków nieorganicznych) [19].

Sektor chemiczny w Polsce należy do stabilniejszych gałęzi gospodarki i stanowi jeden z motorów rozwoju gospodarczego. Zatrudnienie jednej osoby w przedsiębiorstwie z branży chemicznej skutkuje stworzeniem czterech miejsc pracy w innych firmach [17]. Analizowany sektor sprzyja także konkurencyjności i innowacyjności oraz pomaga w rozwiązywaniu problemów technologicznych i przewycięzaniu technologicznych barier w innych obszarach gospodarki. Polska jest jednym z największych rynków nawozowych, a także szóstym rynkiem kosmetyków w Europie, co pociąga za sobą rozwój przemysłu opakowaniowego oraz współpracę z producentami tworzyw sztucznych.

Przemysł chemiczny uważa się jednak za największe źródło zanieczyszczeń zatruwających atmosferę, m.in. za sprawą produkcji azotowych i fosforowych nawozów i włókien sztucznych. Jednak sektor ten dostarcza materiały, wykorzystywane w technologiach obniżających emisję gazów cieplarnianych, takich jak np. wytrzymałe materiały konstrukcyjne dla turbin wiatrowych czy też materiały do wytwarzania ogniw fotowoltaicznych. Według raportu sporządzonego przez firmę McKinsey dla *International Council of Chemical Association (ICCA)* – Międzynarodowej Rady Przemysłu Chemicznego każda tona CO₂ wyemitowana przez przemysł chemiczny pozwala uniknąć emisji do 4 ton w innych sektorach gospodarki [18]. Przemysł chemiczny dąży do minimalizacji własnych emisji przez unowocześnianie procesów i opracowywanie nowych technologii oraz zwiększenie efektywności energetycznej, czego przykładem może być zmniejszenie zużycia energii, potrzebnej do otrzymywania amoniaku [18].

Wobec organów administracji państwowej oraz organizacji międzynarodowych branżę chemiczną w kraju reprezentuje Polska Izba Przemysłu Chemicznego (PIPC), będąca m.in. członkiem Krajowej Izby Gospodarczej. PIPC jest jedyną polską organizacją, która jako

rzeczywisty członek Europejskiej Rady Przemysłu Chemicznego CEFIC ma prawo do reprezentowania polskiego przemysłu chemicznego na forum międzynarodowym [20]. PIPC sprawuje także bezpośredni nadzór nad realizacją Programu „Odpowiedzialność i Troska”. Jego ideą jest koordynowanie wszystkich aspektów zarządzania przedsiębiorstwem z celami środowiskowymi, w tym szeroko rozumianym bezpieczeństwem. W programie tym zwraca się szczególną uwagę na odpowiedzialność przedsiębiorstwa za produkt w całym cyklu życia, od momentu powstania koncepcji technologicznej aż do metody jego bezpiecznej utylizacji, zgodnie z procedurą o nazwie *Product Stewardship* [12].

Kluczowymi projektami realizowanymi w ramach działań Programu „Odpowiedzialność i Troska” są: akcja „Drzewko za butelkę” (wymiana butelek PET na sadzonki drzew i krzewów), ekologiczna Akademia Umiejętności, skierowana do przedstawicieli placówek oświatowych, funkcjonujących w miejscowościach, gdzie swoją działalność prowadzą firmy – realizatorzy programu oraz konkurs fotograficzny „Złap Zająca”, którego ideą jest uchwycenie na fotografii piękna otaczających krajobrazów oraz uroków fauny i flory [22].

Przynależność do programu zobowiązuje realizatorów i ich partnerów do [8]:

- ciągłej poprawy wiedzy w zakresie środowiska naturalnego, zdrowia i bezpieczeństwa procesowego w obszarze technologii, procesów oraz produktów w całym ich cyklu życia w celu unikania negatywnego wpływu na ludzi i środowisko,
- efektywnego zużycia surowców i minimalizacji wytwarzanych odpadów,
- otwartego raportowania o własnej działalności, osiągnięciach oraz mankamentach,
- angażowania i pracy wraz ze społecznością lokalną w celu poznania ich obaw i oczekiwań,
- dalszej współpracy z administracją oraz innymi organizacjami, ukierunkowanej na rozwój i wdrażanie skutecznych regulacji prawnych oraz standardów, które mogą być spełnione, a nawet przeniesione poza zakres obowiązywania,
- zapewnienia pomocy i rady w celu właściwego zarządzania chemikaliami przez wszystkich, którzy wykorzystują je w całym łańcuchu produkcyjnym.

W gronie 28 przedsiębiorstw, które w 2014 roku realizowały program „Odpowiedzialność i Troska” znalazły się następujące firmy: Anwil SA, Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” SA, PKN Orlen SA, Petrochemia Blachownia SA, Inowrocławskie Kopalnie Soli „Solino” SA, PCC „Rokita” SA, AZELIS Poland Sp. z o.o., CIECH Sarzyna SA i inne.

4. Społeczna odpowiedzialność biznesu wybranych przedsiębiorstw z branży chemicznej

Mimo zaangażowania branży chemicznej w kwestie ochrony środowiska, przedsiębiorstwa do niej należące nadal postrzegane są przez część społeczeństwa jako firmy

negatywnie wpływające na środowisko naturalne i emitujące wiele niebezpiecznych substancji. Przykładem działań mających przeciwdziałać rozpowszechnianiu się takiej opinii jest konkurs „Diamenty Polskiej Chemii”, organizowany przez Executive Club (organizację zrzeszającą przedstawicieli top managementu, reprezentujących najważniejsze polskie i międzynarodowe przedsiębiorstwa) we współpracy z PwC Polska. W 2015 roku zwycięzcą w kategorii „Lider CSR” została grupa ANWIL, w kategorii „Lider ekologii” Alwernia SA, zaś tytuł „Lidera innowacji roku” otrzymała Grupa Azoty Zakłady Azotowe Kędzierzyn.

ANWIL to jedna z największych i najnowocześniejszych firm branży chemicznej w Polsce, zajmująca się produkującą PCW (jako jedyna w Polsce wytwarza suspensyjny polichlorek winylu o nazwie handlowej POLANVIL) i nawozów azotowych. W celu minimalizacji wpływu działalności firmy na środowisko wdrożono w niej System Zarządzania Środowiskowego serii PN-EN ISO 14001. Przedsiębiorstwo podejmuje wiele dobrowolnych inicjatyw, wpisujących się w założenia CSR. W 2016 roku ANWIL otrzymał Biały Listek CSR, przyznawany firmom, które deklarują implementowanie wszystkich najistotniejszych kategorii zarządczych, rekomendowanych przez omówioną wcześniej normę ISO 26000, a także ciągle doskonali działania na rzecz efektywnego zarządzania swoim wpływem na otoczenie. ANWIL został także doceniony przez Forum Odpowiedzialnego Biznesu, które w raporcie „Odpowiedzialny biznes w Polsce 2015” jako dobre praktyki przedstawiło wiele inicjatyw realizowanych przez ANWIL. Należą do nich działania na rzecz pracowników (Tydzień Bezpieczeństwa, Zgłoś zagrożenie, ANWIL na sportowo), społeczności lokalnej (Fundacja ANWIL dla Włocławka, Odblaskiem po oczach, Listy do Świętego Mikołaja), edukacji (Tropiciele Mitów), a także środowiska (Pan Karp zarybia Wisłę) [16].

ANWIL opracował także politykę dobroczynności, której kierunek wyznaczają trzy priorytety:

- ANWIL dla życia i zdrowia (wspieranie instytucji i placówek medycznych oraz zawodowych i ochotniczych służb ratowniczych),
- ANWIL dla edukacji i wychowania (wspieranie inicjatyw dotyczących edukacji i nauki, wspieranie młodych talentów),
- ANWIL dla kultury i dziedzictwa narodowego (wspieranie inicjatyw na rzecz rozwoju kultury oraz działań pielęgnujących dotychczasowe osiągnięcia i dokonania w tym obszarze).

Spółka aktywnie wspiera też w formie ofiarodawstwa inicjatywy związane ze sportem (np. współpraca z Klubem Koszykówki Włocławek), rozwojem kultury, zachowaniem dziedzictwa i dorobku kulturalnego (np. finansowanie Chóru Canto Zespołu Szkół Muzycznych im. Czesława Niemena we Włocławku), a także z ochroną środowiska (np. udział w programie „Odpowiedzialność i Troska”).

W raporcie „Odpowiedzialny biznes w Polsce 2015” opisano również dobre praktyki realizowane przez Zakłady Azotowe „Puławy” SA. Od 2015 roku obowiązuje tam „Kodeks

Postępowania Etycznego Grupy Azoty” określający kierunek jej działań, służących kształtowaniu postaw pracowniczych, a także oddziaływaniu na sposób budowania relacji z otoczeniem, w którym funkcjonuje organizacja. Do podstawowych wartości Grupy Azoty należą: gospodarność, profesjonalizm, współpraca, szacunek oraz transparentność. Wsparcie finansowe, organizacyjne i reklamowe szkółek oraz programów sportowych w całej Polsce, skierowanych do dzieci i młodzieży Grupy Azoty zostało docenione w „IX Rankingu Odpowiedzialnych Firm 2015”. Grupa Azoty znalazła się także w pierwszej dziesiątce rankingu „Ekologiczna Firma 2016”. Szczegółowe informacje na temat działań CSR zostały opisane w „Rocznym raporcie na temat kwestii środowiskowych i społecznych”.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłoszone przez przedsiębiorców z branży chemicznej Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) uruchomiło program INNOCHEM, w ramach którego wspierane będą innowacyjne projekty związane z pozyskiwaniem surowca, wytwarzaniem produktów podstawowych oraz specjalistycznych, nowymi technologiami, optymalizacją prowadzonych procesów i niskoemisyjnymi technologiami wytwórczymi. W wyniku wsparcia programu INNOCHEM usprawnieniu może ulec np. wytwarzanie produktów rafinacji ropy naftowej, dodatków do paliw i olejów mineralnych, nawozów, wielkotonażowych tworzyw polimerowych, produktów specjalistycznych. W 2015 roku NCBiR i firma Synthos S.A. podpisały porozumienie, którego głównym celem jest opracowanie i wdrożenie produktów chemicznych nowej generacji, które przyczynią się do wzrostu innowacyjności polskiej branży chemicznej.

5. Podsumowanie

Przedsiębiorstwa z branży chemicznej podejmują wiele działań, mających na celu zmniejszenie ich negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Dobrowolnie podejmowane inicjatywy pozwalają realizować cele branży chemicznej w zakresie poprawy stanu środowiska, jak również stopniowo zmieniają jej wizerunek. Liczne nagrody i wyróżnienia zdobyte przez reprezentantów branży chemicznej w konkursach poświęconych ekologii, innowacjom i CSR potwierdzają dużą aktywność w tych obszarach. Obecność firm z branży chemicznej w tego typu rankingach to sprawa jednak nieco kłopotliwa. Działalność przedsiębiorstwa odpowiedzialnego społecznie powinna przyczyniać się m.in. do zrównoważonego rozwoju, w tym dobrobytu i zdrowia społeczeństwa, co w przypadku firm odpowiedzialnych za emisję gazów cieplarnianych jest wręcz niemożliwe. Ocena wyników przedsiębiorstw w obszarze CSR stanowi wyzwanie dla badaczy, gdyż obecnie nie ma możliwości użycia w tym przypadku jednoznacznych miar liczbowych [5]. Firmy z branży chemicznej podejmują co prawda wiele działań, które wpisują się w ideę społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, będących elementem długofalowej strategii, w której

centrum znajduje się człowiek i środowisko, jednak zestawiając je na szali ze skutkami ich podstawowej działalności, należy przyznać, że inicjatywy CSR mogą być w tym przypadku jedynie synonimem skutecznej strategii public relations.

Bibliografia

1. Armstrong J.S.: Social Irresponsibility in Management. „Journal of Business Research”, No. 5 (3), 1997, p. 185-213.
2. Burchard-Dziubińska M.: Ekologiczne i ekonomiczne aspekty restrukturyzacji przemysłu. Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1998, s. 194.
3. FACING FINANCE: Brudny zysk. Jak korporacje, banki i fundusze inwestycyjne czerpią zyski z łamania praw człowieka. CentrumCSR.PL, Warszawa 2013, s. 14, s. 26-29.
4. Forum Odpowiedzialnego Biznesu: Raport „Odpowiedzialny biznes w Polsce 2015”, Warszawa 2016, s. 161.
5. Krukowska M.: Jak oceniać odpowiedzialność społeczną biznesu? Wydawnictwo Naukowe SCRIPTORIUM, Opole 2012, s. 63, 181.
6. Kowal E., Kucińska-Landwójtowicz A., Misiólek A.: Zarządzanie środowiskowe. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2013, s. 113.
7. Niedzielski E.: Różne oblicza społecznej odpowiedzialności biznesu, [w:] Karaszewski R., Karwacka M., Paluszek A. (red.): Społeczna odpowiedzialność biznesu. Perspektywy i kierunki rozwoju. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2011, s. 48.
8. Polska Izba Przemysłu Chemicznego: Raport z realizacji programu „Odpowiedzialność i Troska” w Polsce. Warszawa 2014, s. 2.
9. Polski Komitet Normalizacyjny: PN-ISO 26000 – Wytyczne dotyczące społecznej odpowiedzialności. Warszawa 2012, s. 16, 18, 54.
10. Poskrobko B., Poskrobko T.: Zarządzanie środowiskiem w Polsce. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Warszawa 2012, s. 47.
11. Rok B.: Podstawy odpowiedzialności społecznej w zarządzaniu. Poltext sp z o.o., Warszawa 2013, s. 85.
12. Rybak M.: Etyka menedżera – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 210.
13. Stowarzyszenie Polski Instytut Biznesu: Promocja w ujęciu krajowym i międzynarodowym firm z branży chemicznej w województwie zachodniopomorskim. Katowice 2011, s. 15.
14. Wrzosek S., Izdebski J.M.: Polityka administracyjna jako instrument realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju, [w:] (red.) Czech E.K.: Uwarunkowania ochrony środowiska.

- Aspekty krajowe, unijne, międzynarodowe. Centrum Doradztwa i Informacji Difin sp. z o.o., Warszawa 2006, s. 37.
15. Żemigła M.: Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa. Oficyna a Wolters Kluwer business, Kraków 2007, s. 137.
 16. <http://www.anwil.pl/PL/DlaMediow/Informacje/Strony/ANWIL-ponownie-wyrozniony-za-swoja-spoleczna-odpowiedzialnosc.aspx?pageNumber=2>, dostęp dn. 11.06.2016 r., dostęp dn. 11.06.2016 r.
 17. <http://www.kierunekchemia.pl/arttykul,5205,wysoka-cena-ochrony-srodowiska.html>, dostęp dn. 11.06.2016 r.
 18. <http://www.klasyfikacje.gofin.pl/pkd/5,2,1452,produkcja-chemikaliow-i-wyrobow-chemicznych.html#D20>, dostęp dn. 11.06.2016 r.
 19. <http://www.pipc.org.pl/index.php/o-nas>, dostęp dn. 11.06.2016 r.
 20. http://www.pkn.pl/sites/default/files/plan_dzialania_kt_249.pdf, dostęp dn. 11.06.2016 r.
 21. <http://www.rc.com.pl/o-programie>, dostęp dn. 11.06.2016 r.
 22. <http://www.tygodnikprzeglad.pl/koncerny-truja-oszukuja>, dostęp dn. 11.06.2016 r.

Abstract

Corporate Social Responsibility has become very popular trend even in the chemical industry, which take a lot of activities, focused on reducing their negative impact on the environment. Numerous awards and prizes won by representatives of the chemical industry in the competitions connected with ecology, innovation and CSR, confirm the high activity in these areas. However a socially responsible company should contribute to a sustainable development, including welfare and public health that is impossible in case of companies responsible for emissions of greenhouse gases. Enterprises of chemical industry take many actions enrolling in the idea of corporate social responsibility, but putting them on the line of the effects of this activity, it must be admitted that in this case CSR can be only a way of an effective strategy of public relations.